

TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİNDE SON GELİŞMELER

Prof. Dr. Nahit TÖRE

Ankara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu
Araştırma ve Uygulama Merkezi Eski Müdürü

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Sayın Başkan, Değerli Kurul Üyeleri, Rekabet Kurumunun çok değerli yöneticileri, uzmanları, uzman yardımcıları ve mensupları, ben buranın yabancısı değilim. Sayın Karakelle'nin de belirttiği gibi, kuruluşundan itibaren çeşitli eğitim programlarında, gerek programların hazırlanışında, gerek uygulanışında zevkle görev yaptım. Hatta ondan da önce, Kurul yeni göreve başlamıştı, birkaç ay olmuştu zannediyorum, değerli Başkan ve Kurul Üyelerine yine burada, yukarıda bir sunuş yaptığımı anımsıyorum. Çok gittim geldim, bu Kurumu çok seviyorum ve giderek de diğer kurumları gördükçe bu kuruma olan sevgim ve saygım artıyor.

Bu Kurum Türkiye'de, Türkiye'yi çağdaşlaştıran kurumlardan birisi. Hep söylüyorum Dünya Ticaret Örgütü'nün 135 üyesi var ve bunların yarısında hâlâ bir "Rekabeti Koruma Yasası ve Rekabet Kurumu" bulunmuyor. Türkiye son yıllarda bu kurumla bile çağ atlamış sayılabilir, bundan hepimiz, - Türkiye'nin çağ atlamasından yana olanlar en azından- seviniyoruz ve gurur duyuyoruz.

Tabii nerede kalmıştık diye de sorabilirim, ben bu konuları burada işlediğim için, ama konuşmanın konusu daha önce Helsinki Zirvesi sonrası, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri diye verildiği için, biraz işim kolaylaştı zannediyorum.

Türkiye bildiğiniz gibi Avrupa Birliğiyle ilk temaslarını 1959 yılında kurmuş olmasına, Ankara Anlaşmasını 1963 yılında imzalamış olmasına ve bu anlaşma uyarınca Gümrük Birliğini 1996 yılı başında yürürlüğe sokmuş bulunmasına karşın, Avrupa Birliği üyelik adaylığı statüsüne ancak geçtiğimiz Aralık ayının 10-11'inde Helsinki'de, Finlandiya'nın dönem başkanlığından ötürü bu kentte yapılan "Devlet-Hükümet Başkanları Zirve Toplantısı"nda kavuştu.

TÖRE

Aslında hukukçu arkadaşlarım ve sevgili hocamız Profesör Tuğrul Arat, buna karşı çıkıyor ve Türkiye'nin Ankara Anlaşmasının imzalanışıyla aday ülke konumuna geldiğini hukuken savunuyor, haklıdır da zannediyorum; çünkü Ankara Anlaşmasının ünlü 28 inci maddesi, Türkiye'yi zamanı geldiğinde, o zamanki Roma Antlaşmasından doğan yükümlülükleri üstlenebilecek konuma geldiğinde, bir aday ülke olarak pekâla nitelemiştir ve taraflar Türkiye'nin üyeliğini oturur, müzakere ederler hükmünü koymuştur. Bu hüküm bugün de geçerlidir. O bakımdan Helsinki'deki kararlara hukukçular pek sevinmediler, kararların genelde Türkiye'de yarattığı heyecanı paylaşmadılar gibi geliyor.

Bu kararlardan sonra şöyle bir durum ortaya çıktı, bakınız pembe renkle görülen ülkeler; aşağıda Kıbrıs, İtalya'nın güneyine bakarsanız Malta dahil olmak üzere Avrupa Birliği'nin yeni genişleme sürecinin adayı konumunda ülkeler durumunda. Bunlardan Türkiye hariç geri kalan 12 ülke Malta'dan, Kıbrıs'tan başlıyor, ta yukarı Baltık ülkelerine kadar gidiyor.

Bunlardan ilk altısıyla tam üyelik müzakereleri başlamış durumdadır, -ki Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs'tır- ilk altıyla tam üyelik müzakereleri bizim dışlandığımız ünlü Lüksembourg Zirvesi ki, o da Aralık 1997'de, yani Helsinki Zirvesinden iki yıl önce yapılmıştı, sonrasında Lüksembourg Zirvesinde alınan karar uyarınca Mart 1998'de ilk altı ile müzakereler başlamıştır. Geri kalan ülkelere "siz biraz daha bekleyin, hazırlıklarınızı biraz daha sürdürün" dediler. Bu sefer Helsinki'de yapılan zirvede onların da hazırlıklarının belli aşamalara geldiği görülerek, onların müzakerelerinin de başlaması Şubat sonu itibariyle kararlaştırıldı ve onların da müzakereleri halen başlamış durumda.

Bu yeni genişleme sürecinin başlangıcı 1989 yılında Berlin Duvarının ve onun ardından Sovyet İmparatorluğunun çöküşüne kadar inmektedir. Aslında Avrupa Birliği kuruluşundan itibaren, en başta Roma Antlaşmasının 237 nci maddesi uyarınca, daha sonra da diğer antlaşmalara mesela Maastricht Antlaşmasına konulan "O" başlıklı madde uyarınca kendisini hep yeni ve fakat Avrupalı ülkelerin katılımına açık tutmuş olan bir entegrasyon hareketidir. Yani, altı ülkeyle başlamış olmasına karşın, sürekli yeni ülkeler -Avrupa Devletleri- üye olarak bu entegrasyon hareketine katılmışlardır.

Örneğin 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda ilk genişleme sürecinin üye ülkeleri oldular. Böylece üye sayısı dokuza çıktı. 1981 yılında komşumuz Yunanistan, o da bizim gibi, bizden bir yıl önce aşağı yukarı bir ortaklık anlaşması imzalamış olmasına karşın, 1975 yılındaki başvurusunun

meuvesini bir yerde aldı ve 1981 yılında tam üye oldu. 1986 yılında İspanya ve Portekiz trene katıldılar, nihayet 1995 yılında kuzeyden İsveç ve Finlandiya, Orta Avrupa'dan da Avusturya üye olarak Avrupa Birliği üye devlet sayısını 15'e çıkardılar.

Bu yeni genişleme süreci, dediğim gibi, Avrupa'da ve tabii dünyada Sovyet İmparatorluğunun çöküşü -yahut Sosyalizmin, yahut komünizmin, hangisini kullanmak isterseniz- çöküşü anlamındaki çok önemli dönüşümlerin başlamasının ertesine geldi ve Avrupa Birliğine dahil ülkeler, en başta Almanya bilhassa Orta ve Doğu Avrupa'da bağımsızlığını kazanan, Sovyet İmparatorluğunun unsurları, öğeleri olmaktan kurtulan ve Avrupalı olan ülkelere ellerini açma ve bunları önce birliğe katma gereğini duydular, çeşitli tehlikelere karşı.

Tabii hesaplar üye devletler arasında farklı da olabilir. Örneğin Almanya, özellikle, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan'ı, İkinci Dünya Savaşından kalma bir deyimle, "Lebensraum" (yaşam alanı) saydığını gerçi açıkça söylemedi ama, bizde bile bazı politikacılar ortaya koyarak Almanları sınırlendirdiler, iyi de ettiler bence.

Fransa'nın hesapları başkaydı, diğer ülkelerin hesapları başkaydı, ama böylece bir yeni genişleme süreci ortaya çıktı. Bu süreçte başlangıçta Türkiye yok; çünkü Türkiye bildiğiniz gibi 1987 yılında, Yunanistan'ın 1981'de tam üye olduğundan ne kadar yıl sonra Yunanistan'ın yolunu denedi, tam üyelik başvurusunda bulundu ve reddedildi veya "Şimdi olmaz daha sonra gel, ehilsin aslında, ama şuanda biz tek pazarla uğraşıyoruz. Senin de pek çok sorunun var, dolayısıyla şimdilik tam üyelik müzakerelerini açmayalım. Çünkü biz, tam üyelik müzakerelerini açtık mı, bunların belli bir makul süre içerisinde tamamlanmasını ve kendisiyle müzakere yaptığımız Avrupa ülkesinin imzalanacak katılma anlaşması sonrasında aramıza katılmasını isteriz. Sizinle bu müzakereleri başlatır, açarsak bunların ne zaman biteceği belli olmaz, bu da bizim işimize gelmez. Dolayısıyla bir miktar bekleyin, ama Ankara Anlaşmasından daha sonra 1970'te imzalanan Katma Protokolden kaynaklanan ortaklığımızı takviye edelim, Gümrük Birliğine doğru gidelim, siz arada 1977 yılından itibaren indirim takvimlerini uygulamadınız, onları uygulayın. Ben de bu arada hiç değilse yardım yapayım" dedi ve yapmadı ve birtakım karşı savlarla Türkiye'yi oyaladı. Ama bu redde rağmen, ortaklık ilişkisi gerçekten ivme kazandı ve bu ivmenin sonucunda 1995 yılı sonunda hazırlıklar bitti ve 1996 yılında Türkiye, Avrupa Birliğiyle, Avrupa Birliği üyeleri dışında Gümrük Birliği oluşturan ilk devlet, Avrupa devleti oldu.

Gümrük Birliğini de, bana sorarsanız, aradan 4-5 yıllık bir dönemde oldukça iyi başardı. Ben özel sektörde falanda durumu izleme şansı olan bir emekli öğretim üyesiyim. Bakıyoruz, Gümrük Birliğine katıldıktan sonra Türkiye’de kapılarını Gümrük Birliği nedeniyle kapatan firma yok, hepsi aslında şu yada bu biçimde Gümrük Birliğinden yararlanmış durumda, birtakım anketlere verilen cevaplar böyle.

Tabii sorunlar var, sektörler itibariyle ciddi sorunlar var. Bu arada KOBİ’lerle ilgili sorunlar var, bunlarda aşılabilir, yani Gümrük Birliği olmuştur, oturmuştur. Bu Kurum da Gümrük Birliğinin ülkemize kazandırdığı ürünlerden birisidir, bunu her yerde de söylüyorum ve kabul ediyorum. Türkiye’nin böyle bir Gümrük Birliği çabası ve zorunluluğu olmasaydı, bizde çok samimi kanaatim odur ki, henüz Rekabet Kurumu ve Rekabeti Koruma Yasası yoktu, kurulmazdı. Biz biraz zorlamaların ışığında ve ünlü halk değişiyile, “yumurta kapıya geldiği zaman” iş yapmasını seven bir milletiz, marjinal zaman ünitelerini bayağı iyi değerlendiriyoruz. Ama zamanında çalışmıyoruz, belli programlara, takvimlere uyamıyoruz nedense. 1977 yılında, o zamanda Sayın Ecevit Başbakanı, “Biz artık indirim yapamayacağız” dedik, yani bu takvimlere uyamayacağız dedik. Halbuki Yunanistan 1975 yılında, tam üyelik başvurusunu yapmıştı. Yani, Yunanistan “Mersine giderken biz tersine gitmeyi” tercih ettik. 1987’den sonra bir hızlandık, bütün o yapmadığımız indirimler falan 1995’te bitti. Yani, 22 yılda yapmamız gereken işleri aşağı yukarı 6-7 yıla sığdırdık.

Şimdi tabii Helsinki Zirvesinden sonra tam üyelik konusunda da, acaba böyle bir silkinme meydana getirebilir miyiz konusuna daha sonra değineceğim.

O arada, Avrupa Birliği organları ve özellikle komisyon Türkiye’nin yer almadığı yeni genişleme stratejisini oluşturdu ve özellikle Sovyet boyunduruğundan kurtulmuş bu, Merkezî ve Doğu Avrupa ülkelerinin durumunu nazara alarak ve özellikle bunların sosyalist veya planlanmış ekonomiden, piyasa ekonomisine geçişi nasıl sağlayacakları konusunu gözönünde bulundurdular.

Türkiye oldum olası bir piyasa ekonomisidir ve 1980’den sonra da bu ekonominin etkinliğini artırmıştır, piyasa ekonomisi yolunda adımlarını hızlandırmıştır. Dünyanın gelişen ve yükselen pazar ekonomileri denilen 20-25 ekonomisi arasında da belli bir yeri almıştır. Tabii bu ekonomik istikrarsızlıklar, makroekonomi problemleri vesaire olmasaydı çok daha iyi konumda da bulunabilirdik ama, yine de bu 20-25 yükselen pazar ekonomileri arasında Türkiye tartışmasız bir konumdadır.

Meselâ Rusya'nın durumu tartışılır. Rusya bir pazar ekonomisi olamadı, belli sürelerde de olamayacak gibi görülüyor. Fakat, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri bu işi büyük ölçüde başardılar. Ama, inanınız onların da hâlâ eksikleri vardır.

Geçen hafta, Polonya Cumhurbaşkanı Ankara'daydı, o heyette bulunan bazı yetkililerle biz de görüştük. 10 yıldır geçiş ekonomisi koşullarındayız, ama hâlâ yapamadığımız işler var diyorlar.

Özelleştirmeyi büyük ölçüde halletmişler, ama söz gelişi Türkiye'de artık epeyce rayına oturmuş görünen üçlü diyalog mekanizması; devlet-işveren-işçi arasındaki ekonomik, sosyal sorunların ele alınmış biçimi konusunda ciddi tereddütleri var.

Piyasa ekonomisinde bize göre hayli acemidir bu adamlar. Polonya, bakınız görüyorsunuz, Türkiye'den sonra aday ülkeler arasında en büyük toprağa, en büyük nüfusa, en büyük millî gelire sahip ve Avrupa Birliği ülkelerinin, en başta Almanya olmak üzere, gözdesi bir ülke. Yani, en başta Polonya alınacak ve Polonya'yla birtakım "benchmarking"ler yapılıyor; Polonya nerededir, Polonya nereye geldi, Polonya neyi, ne kadar yaptı falan.

Polonya'nın bile ciddi sorunları var ve Polonya'nın ilk aşamada katılacak ülkelerden biri olmasına, böyle seçilmiş, görülmüş, konuşlandırılmış olmasına karşın, Polonya'nın kendi düşündüğü 2003 yılında Avrupa Birliği tam üyesi olması bana ve Polonyalılara göre hayli kuşkulu. Avrupalılar bu işi, öyle zannediyorum ki, 2004-2005 yılına kadar uzatma eğilimindedir; çünkü işler bitmiyor.

Zannediyorum son zamanlarda Çek Cumhuriyeti ve Macaristan, Polonya'dan biraz daha iyi durumdalar, ama gelin görün ki Polonya olmadan onlar da giremeyecekler. Polonya bir öncü, Polonya varsa varlar, Polonya yoksa yoklar.

Şimdi onu tartışıyorlar, Polonya birkaç sene dursa da acaba Çek Cumhuriyeti'ni, Estonya'yı, Slovenya'yı ve Macaristan'ı alsak. Polonyalılar kıyameti koparacaklar. Geçen hafta gelen Cumhurbaşkanı her hafta, Avrupa Birliğine veryansın ediyor; "Bizi geciktiremezsiniz, biz bir an önce gireceğiz" filan. Ama bir hayli sorunları var, rekabet alanında bile sorunları olduğunu birazdan bir belgede size gösterebilirim zannediyorum.

Şimdi Türkiye yok, ama Türkiye 1987 yılında başvurusunu yapmış bir ülke olarak tabii bu kervana dahil edilmeyi bekledi. Ama Komisyonun 1997 yılı ortalarından yayımlanan ve bu yeni genişlemenin stratejisini belirleyen “Gündem 2000” raporunda da Türkiye yoktu, sonra bu raporu görüşmek, müzakere etmek ve kesinleştirmek için toplanan, normal toplantısını yapan, 1997 Aralık Lüksemburg Zirvesinde de bizim beklentilerimize karşı Türkiye yer almadı. Ondan sonra da kıyamet koptu biliyorsunuz. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri siyasi anlamda koptu. Türkiye-Avrupa Birliğiyle herhangi bir siyasi diyaloga girmeyeceğini açıkladı. İki bazda her türlü diyalog ve ilişki devam edecektir.

Lüksemburg’un hemen ertesinde, 1998 Martında Londra’da bir Avrupa Konferansında toplandılar, Türkiye davet edildi, ama gitmedi. Türkiye çok açık ve net tavır koymuştur ve genelde kabul edildiğine göre, 1999 yılında, yani tam iki yıl sonra bu kez Helsinki’de yapılan zirvede, Türkiye’nin açıkça aday ülke olarak nitelendirilmesinde bu tavrın rolü vardır.

Tabii kendisini tanırız, değerli arkadaşım ve meslektaşım Prof. Dr. Haluk Günöğür; Türkiye-Avrupa Birliği Derneği Başkanı’dır. Derneğin son çıkan broşüründe, 12-13 neden sıralamış, yani 1997-1999’a Avrupa Birliğinin bu tavrının değişmesi konusunda Amerika’nın ciddi çabaları, Yahudi Lobisi (onlar da çalışmışlar sağ olsunlar), dışişlerinin ortaya koyduğu diplomatik çabalar, Türkiye’nin stratejik öneminin tekrar anlaşılması falan. Dolayısıyla yine bir halk deyişi vardır: “Allah yoksulu sevindirmek isterse, önce eşeğini kaybettirir, sonra buldurur” derler.

Biz de bu adaylığımızı kaybeder gibi olduk, ama 1999 yılı Aralık ayında tekrar, Türkiye aday ülkedir, diye açıkça bildirilince gerçekten ulusça sevindik. Bu şeye benziyor, biz çok duygusal bir milletiz; Galatasaray, İngiliz takımını yeniyor, bu akşam yenerse, yarın sabaha hepimiz uykusuzsunuz, müthiş olay, bunlar tabii toplumsal rahatsızlık aslında, bilemiyorum ben sosyal psikolog değilim.

Avrupa Birliği konularında da öyle, yaklaşımlar genelde duygusal, milliyetçilik diyoruz. Bence bu milliyetçilik değil aslında, milliyetçilik her yerde var, fena da bir duygu değildir galiba, ama onun ötesinde bir rahatsızlık falan gibi.

Onlarla yetkili olarak konuşamam, o bakımdan hemen zirvede alınan kararlara bir göz atalım kısaca; bu madde madde değil, daha basit cümle cümle

yazılmış, DPT’de ilk kez gördüm bunu oradan alıyorum. Özel ihtisas komisyonunda.

“Türkiye diğer aday ülkelere uygulanan aynı kriterler temelinde birliğe katılmaya aday bir ülkedir” diyor 12 nci madde.

“Türkiye, diğer ülkeler gibi bir katılım öncesi stratejisinden yararlanacak ve katılıma yönelik gelişmiş siyasi diyalogu içerecektir” bu strateji. Siyasî diyalog kopuktu ya, şimdi onu hemen buraya koydular. Siyasi diyalogun kopması adamların işine gelmiyor işin Türkçesi bu.

“Türkiye Topluluk programları ve ajanslarıyla, aday ülkelerle genişleme bağlamında gerçekleştirilen toplantılara da katılma olanağı elde edecektir.” Davet ediliyor çeşitli yerlere, katılanlar var.

Türkiye için bir Katılım Ortaklığı, hazırlanacak olup bu belgehazırlıkta öncelikli alanları belirleyecek ve Topluluk müktesebatının üstlenilmesine ilişkin bir Ulusal Program içerecektir. Ulusal programında altını çizin, Türkiye için bir “Screening Prosedürü” işletilecek. Buna analitik inceleme, tarama süreci vesaire gibi isimlerde veriliyor. Gerekli izleme mekanizmaları oluşturulacaktır. Türkiye adaylık sürecinde, Avrupa Birliğinin bu konuya yönelik mali imkânlarından yararlanabilecektir. Yararlanacak şimdi, fakat dediğim gibi “Phare Programından” veya onun alt bölümleri olan programlardan değil, biz şimdiye kadar içinde bulunduğumuz 12 Akdeniz ülkesi için öngörölmüş, Avrupa Birliği-Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde öngörölmüş “Meda”fonlarından yararlanacağız. Oradaki para da aşağı yukarı mukayese edildiğinde, hiç olmazsa yakın zamanlara kadar “Phare Programı” için, yani Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri için ayrılmış paraya yakındır.

Yalnız şimdi, bu Merkezi ve Doğu Avrupa veyahut bizden önceki 12 aday ülke için öngörülen “Phare Programında” veya onun alt bölümlerinde 2000-2006 yıllarını kapsayan yedi yıl için 21 milyar euro bulunduğunu görüyoruz. Akdeniz “Meda” fonlarında o kadar para yok, 7-8 milyar euro var bildiğim kadarıyla, fakat bize onlardan önemlice bir pay alacaksınız deniliyor. Bu aslında belli de oldu, en son bu ayın 11’inde yapılan “Ortaklık Konseyi”nde. 177-180 milyon euro (yılda) gelecek ve büyük bir para değildir. Yani Türkiye, Avrupa Birliğinden büyük para alma şansını Yunanistan’la beraber Avrupa Birliğine tam üyelik başvurusu yapmadığı zamanlarda kaybetmiştir.

Bugün şunu söyleyeyim: Yalnız Türkiye’nin değil, Türkiye’nin önünde bulunan 12 aday ülkenin de, Avrupa Birliğinden büyük paralar alacağını

TÖRE

zannetmeyiniz. Avrupa Birliğinden büyük paraları bugüne kadar Yunanistan aldı, İspanya aldı, Portekiz aldı, İrlanda aldı. Bunlara “dört yoksullar” denirdi zaten, bunların gelir düzeyleri ortalaması Avrupa Birliği gelir düzeyi ortalamasının altındaydı, söz gelişi benim bir tarihlerde yaptığım, burada söylemişimdir, bir çalışmaya göre; Yunanistan 1981’de tam üye olduğu andan 2000 yılına gelinceye kadar geçen 20 yılda, Avrupa Birliği fonlarından 50 milyar dolar götürmüştür, iyi de etmiş. Bilemiyorum, bu kadar yardım almak iyi midir, yapılan bir şeyde yok. Yunanlılar bunu alıp yediler, tarımda falan dağıttılar, gelirleri yüksek görünüyor, 12 bin dolar falan görünüyor. Ama Yunanistan’da doğru düzgün sanayi yok, turizm ve hizmetler ağırlıklı bir ekonomi oluşturdular. Tabak kırmaya dayalı ağırlıklı olarak, eğlenmeye, siesta yapmaya. Biz Akdeniz’de siesta yapmayan nadir Akdenizli uluslardan biriyiz, tabii bunun üretime dönüşmesini fazla sağlayamıyoruz. Bundan sonra inşallah sağlayacağız, yani biz öğleyin uyumuyoruz, maç filan olunca gece de uyumuyoruz. Ama Yunanlı, saat 12:00’de, 13:00’te kafayı bir vuruyor 18:00’e kadar. İspanyol aynı şeyi yapıyor, İtalyan yapıyor, Kıbrıs’ta yapıyorlar, bizde yoktur hamdolsun, inşallah da gelmez, yani çok çalışmak zorunda olan bir ülkeyiz. Herhalde Tunus’ta falan da yapıyorlar, ben Akdeniz’in o tarafını görmedim, Fas’ta da yapıyorlardır belki, yapmıyorlar mı, ama onlar üye olamayacaklar vaktiyle başvurmışlardı, onlara; “Kusura bakmayın bizim üyeliğimiz Avrupa ülkeleri içindir” öyle yazar antlaşmalarda, “sizi çok seviyoruz ama, üye alamayız” dediler ve yardım yapıyorlar, ticaret tavizleri var. Kuzey Afrika ilişkileri bu şekilde, bunlardan Tunus bildiğim kadarıyla yararlanıyor.

Tekrar buraya dönecek olursak, şimdi şu geçen bazı terimleri aklınızda tuttuğunuz zannediyorum, benim gibi yaşlı olmadığımıza göre gayet kolay tabii genç arkadaşların aklında tutması, ben bunları şöyle bir tabloda topladım. Bakınız, katılım öncesi strateji, bu yeni genişleme süreciyle birlikte gündeme gelen denilen bir terim. Daha önceki katılımlarda bunlar yok. Bunlar 1990’lı yıllarda gündeme geldi, ne var? Bir katılım ortaklığı, “Accession Partner Ship” denilen bir belge. Bunun yanında mali yardım, tabii bizim için “Phare” değil, “Meda”dan gelecek, bunu bazı yerlerde Merkezî Doğu Avrupa ülkeleri için olan metinlerden çıkardığım için oraya koymuşum.

Sonra mevzuatın Avrupa Birliği müktesebatına uygunluğunu araştırmak ve ilgili aday ülkenin mevzuatının uyumunu sağlamak, adaylıktan önce büyük ölçüde, bir izleme, tarama prosedürünün yürürlüğe konması, analitik inceleme de diyorlar buna ve nihayet yine deminki tabloda geçti, bir Ulusal Programın aday ülke tarafından hazırlanması. Bu Avrupa Birliği müktesebatının kabulü için düzenlenecek.

Bizden önceki, bu genişleme sürecine dahil 12 aday ülkeye Avrupa Birliği komisyonu, 31 başlık altında bu işin öncelikli olarak yapılacağı bir (A) listesi düzenledi. Onlarda şimdi bu başlıklar altında inceleme söz konusu.

Bakınız, malların serbest dolaşımından başlıyor, altı numarada rekabet politikası, sizin alanınızda bir “Screening” yapılacaktır. Fazla yapılacak bir iş yok sanıyorum, onlardan aldık esas itibariyle, mevzuatımızı; tarım gibi gayet çetrefil alanlar var; balıkçılık, ulaştırma, sosyal politikalar, enerji, sanayi politikası, KOBİ’ler, bunlara bakın. Bu alanlarda öncelikli olarak mevzuatımız incelenecek ve mevzuat uyumlu mu, kısmen mi uyumlu, uyum mu gerektiriyor veya mevzuat yok mu, bunlar belirlendikten sonra müthiş bir yasama faaliyeti başlayacak. Bu tabii sadece yasama değil; kararnameler, belki kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmeliklerle yer yer halledilecek bir iş, yani Türkiye’nin ve diğer aday ülkelerin epeyce zamanını alacak bir konu; şimdi bu deminki tabloya tekrar dönecek olursak, bu katılım ortaklığı belgesi; bu belge aslında öyle kocaman bir, mesela Türkiye içinde son iki yıldır hazırlanan şöyle Düzenli Rapor şeklinde, kalın bir şey değil. Bu çok daha ince, 14 bilemediniz 20 sayfa arasında değişen bir belge.

Elimde Polonya için hazırlanmış olan ve bu yıl gözden geçirilmiş olan “Katılım Ortaklığı Belgesi” var. Bu her yıl revize ediliyor. Neyin ışığında? Bütün bu ülkeler ve Türkiye için hazırlanan şu düzenli raporlar ışığında, bunların içinde geçen bir program halinde buraya konuyor ve yapılacak işler sıralanıyor. Esas itibariyle bir yol haritasıdır bu ve kısa dönemde, ki kısa dönemden Avrupa Birliği Komisyonu bir yıla kadar olan dönemi anlıyor, ve orta dönemde, yapılması gereken işleri sıralamışlar.

Tabi ekonomik parasal birlikle ilgili “Maactricht Kriterlerine” uymak, üyelik için ilk başta şart değil, o daha sonraki aşamada düşünülecek bir husus; ama, aday ülkelerde kabul edilebilir bir makroekonomik istikrarın bulunması şarttır. O bakımdan bizim “üç yıllık istikrar programın” IMF destekli olarak yılbaşında yürürlüğe konmuş olması bence son derecede isabetlidir, yalnız Türkiye açısından değil, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri açısından da.

Sonra iç pazara uyum, ne yapacak bu aday ülke; tarım, çevre, adalet ve işçileri, enerji, ekonomik, sosyal işler...

14 sayfa, yani “Katılım Ortaklığı Belgesi” böyle bir belge, şimdi hazırlanacak. Burada Türkiye’nin kısa vadede ve bir yıl içinde ve daha uzun

TÖRE

vadede yapması gereken işler bildirilecek. Yalnız, Avrupa Birliği Komisyonu bunu kendi başına hazırlamayacak, bizimle de işbirliği yapacak; çünkü, bu “Katılım Ortaklığıyla” bizim hazırlayacağımız “Ulusal Programın” uyumlu olması gerekir. Burada daha başka bir konudan bahsedilirse gerekli hazırlıklar tehlikeye düşebilir. Ama, “Ulusal Programı” münhasıran biz hazırlayacağız. Bununla ilgili bazı çalışmaların DPT’de, başlatılmış olduğunu geçen hafta bir ziyarette gördüm. Dışişleri Bakanlığına son günlerde gitmedim, havalar da pek iyi değil galiba, bu koordinasyon işi ve Genel Sekreterlik olayı ortaya çıktıktan sonra, bakalım göreceğiz, o ayrı bir konu, ayrı bir sorun.

Mali yardım konusunu söyledim, izleme prosedürünü söyledim. Bu mali yardım, esas itibarıyla Kurum’un “Geliştirme” (Institution building) denilen bir alanda kullanılıyor, bu devletler tarafından kullanılır, Türkiye’de buna tâbi olacak aslında. Mali yardım, yatırım desteği olarak öngörülmüş. Bu kurum geliştirmenin önemlice bir bölümünü de “Twinning” denilen Türkçe’ye eşleştirme olarak çevrilen bir süreç oluşturuyor. Bu kurum geliştirme sürecinde aday ülkenin demokratik kurumları, kamu yönetimlerini ve Avrupa Birliği mevzuatını uygulayacak kuruluşları güçlendirmesi söz konusu.

Devlet memurlarının, kamu görevlilerinin, profesyonel kişilerin ve özel sektör aktörlerinin, eğitimi ve donatımı için programlar yapılacak, para harcanacak.

Yargıçlar, savcılar, vergi memurları, emniyet mensupları bu arada öncelikle kapsanacak, sizin de yeriniz vardır Rekabet Kurumu olarak ve aşağı yukarı bu 12 aday ülke için bu “Phare fonlarının”, yüzde 30’u kullanılacaktır.

Eşleştirmeye gelince, bu, kurum geliştirmenin bir önemli ayağı; burada kamu yönetimlerinin etkinliğini artırmak, beşerî kaynakları geliştirmek, yönetim becerileri oluşturmak gibi amaçlar sıralanmış. Bu amaçlar için hazırlanacak projelerle, ortak çalışma, eşleştirme zaten oradan geliyor, söz konusu.

Şöyle ki; üye devletlerden görevlendirilecek en az bir danışman, ilgili Bakanlıkta veya kuruluştaki, meselâ Rekabet Kurumunda, minimum 12 ay çalışacak. Siz de, mesela nereden, hangi ülkenin Rekabet Kurumundan uzman isterseniz onu belirli bir proje çerçevesinde ilgili makamlara bildirip, bu uzmanı buraya getirip 12 ay kendisinden yararlanabileceksiniz, bu fırsatı da belirtmek isterim.

Bu amaçla; 1998-1999 “Phare programlarında” tarım, çevre, maliye, adalet ve içişleri seçilmiştir. Tabii bu alanlar giderek genişleyecek, öyle anlaşılıyor ve dolayısıyla bu mali yardımın kullanılacağı yerler de aşağı yukarı bellidir, amaçlar da bu şekilde belirlenmiştir. Tabii yoğun projelendirme faaliyeti ama, bütün bunların öncesinde bir koordinasyon kapıda bekliyor, en önemli iş bence; Türkiye, Avrupa Birliğiyle ilişkilerinin kısmen, bugünkü kadar olmasa da canlanma gösterdiği 1987 sonrasında bu koordinasyon işini, genç arkadaşlar hatırlamayabilirler veya okumamış olabilirler, bir Devlet Bakanlığı aracılığıyla yürütmüştür ve bunda da başarılı olmuştur.

Dışişleri Bakanlığının, dış müzakere yetkilerine, dış temaslarına hiç kimse itiraz etmiyor. Yalnız iç koordinasyonu sağlamada, Dışişleri Bakanlığının yetersizliği herkesçe, en başta Dışişleri Bakanlığı mensupları tarafından kabul ediliyor. Bizde, sekiz-on tane memur yok, Dışişleri Bakanlığında bu işlerle Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü çerçevesinde ilgilenen Yunanistan Dışişleri Bakanlığındaki, toplam memur sayısı aşağı yukarı aynı 900 falan, 150 kişi bu konuda çalışıyormuş.

Giderek herhalde bizimde bu sayıya erişmemiz gerekecek. Fakat, iç koordinasyon bir sorun olarak görülüyor. Şimdilik sevgili hocam Profesör Ali Bozer’in kulakları çınlasın, o tarihlerde Devlet Bakanı olarak, daha sonra da Başbakan Yardımcısı olarak dirayetle yürüttüğü işin, nasıl yürütüleceği belli değil.

Birkaç ay önce Başbakanlık bir genelge yayınladı ve genelgeden çıkan şema şudur, bu işlerin koordinasyonu açısından, fakat son zamanlarda bir Genel Sekreterlik kavramı ortaya atıldı. Bununla ilgili bir yasa tasarısı hazırlanmış. Ben de onu gördüm. Bir 50-60 kişilik kadroyla, Dışişleri Bakanlığına bağlı bir Genel Sekreterlik makamı tesis ediliyor, hatta Dışişlerinden özel olarak bana söyledikleri, bu Genel Sekreterlik için İş Bankası Genel Müdürlüğü İstanbul’a taşınmak üzere olduğu için orayı kiralayacaklarmış. Fakat son zamanlarda kulağımıza daha değişik birtakım söylentiler geliyor.

Türkiye, her durumda bu koordinasyon işini en kısa sürede çözüme kavuşturmak zorundadır. Yapılacak işler çok ağır, bakınız 31 tane başlık, bunların hepsi incelemeye alındı, açıldı ama çoğu birleştirilerek sekiz tane başlık gündeme geldi, ne zaman oldu bu?

En son onu anlatarak bu seansı bitirelim, sonra bir çay molası var, ondan sonra da soru-cevap var.

11 Nisan günü Brüksel’de toplanan ve üç yıldır ilk kez toplanan ve Türkiye-Avrupa Birliği ortaklığının en üst karar organı konumunda olan, Ortaklık Konseyinde alınan kararlar bana özel olarak geldi Brüksel’den.

Özetleyecek olursak, bakınız; şu sekiz alanda üyelik öncesi strateji çerçevesinde Türk mevzuatının AB müktesebatına uyumunu izlemek üzere Ortaklık Komitesine bağlı, sekiz alt komite oluşturulmasına karar verilmiş; tarım ve balıkçılık, tek pazar ve rekabet, ticaret, sanayi ve AKÇT (Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Ürünleri) ekonomik ve parasal konular, sermaye hareketleri ve istatistikler, teknolojik yenilik, eğitim işbirliği programları, ulaştırma, çevre ve enerji, trans-Avrupa ağları dahil, bölgesel gelişme, istihdam ve sosyal politika, gümrükler, vergilendirme, uyuşturucu trafiği ve para aklama işleri, demin gördüğümüz 31 başlık yer yer birleştirilmiş, tabii oradan kapsanmayalar da var henüz, bu başlıklarda çalışmalar başlayacak, o bakımdan koordinasyon son derece önemli.

Şimdi Rekabet Kurumundan bu alt komisyona katılacak arkadaşları, uzmanları kim isteyecek; Dışişleri Bakanlığı mı isteyecek, Genel Sekreterlik mi isteyecek, DPT mi isteyecek; aslında DPT, belki övgüyle söz etmek gerekir 1998 yılı ortalarından beri bu 31 başlığı esas alan bir analitik inceleme başlatmış durumda. Bunun ilk sonuçları da kalın bir kitap halinde basıldı, ben getiremedim taşınması güç olduğu için, sizin alanınıza da uyumlu mu, kısmen uyumlu mu olduğu konusunda göz atabilirsiniz kütüphaneye uğrayıp.

Dolayısıyla zannediyorum en önemli konu, yapılacak işler arasında bu koordinasyonun bir an önce sağlanması ve ondan sonra yoğun bir çalışmaya başlanması. Yol, uzun ve ince olmaya devam ediyor.

Türkiye ne zaman üye olur, bütün bu çalışmalar nasıl yürütülür, işin politikası nedir? Dilerseniz bu konulara da ikinci yarıda, eğer soru olursa tabii, yanıt vermeye çalışayım. Soru olmazsa anlatacak konular var. Teşekkür ederim.

SORU VE CEVAP BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Yönetimin dileğini önce size intikal ettirmek istiyorum. Yönetim bende olacakmış, dolayısıyla söz isteyen arkadaşlar lütfedip, işaret buyurlarsa görebildiğim kadarıyla, göremezsem sesinizi yükseltin, söz vereceğim. Sorular tabi kısa olursa, 18:00'de bitireceğiz. Daha işimiz, gücümüz var, maç var biliyorsunuz bu akşam olağanüstü bir akşam, trafik ona göre yoğun. Biz buradan Ankara'ya gideceğiz, biz burada oturmuyoruz Bilkent'te, onun için bitiririz. Ama ben bu Kurumun yabancıları değilim, ilk kez de gelmiyorum, inşallah son kez de gelmiyorum, yine beraber olacağız.

Bir defa hiçbir kamu kuruluşunda oransal olarak bu kadar fazla personel tanımam normalde, burada hemen herkesi tanıyorum genç ve orta yaşlı, burada yaşlı insan yok. Nasıl bu ortaklık belgesinde, kısa vade, orta vade var, burada genç ve orta yaşlı insanlar var, o bakımdan yine gelirim bir telefona bakar, hatta kendim de kalkar gelirim. Böyle de sevdiğim bir kurumdur.

Tabi kurumlarda bir yerde insanların bir araya gelmesiyle oluşur. Burası demin de söylediğim gibi, Ankara'da ve Türkiye'de ne kadar kaliteli, genç ve uzman varsa toplama başarısını göstermiştir. İnşallah bu kaliteyi düşürmezsiniz, Avrupa Birliğine yöneldiğimize göre daha da yükselteceksiniz, birtakım eşleştirmelerde sıkı rekabetçiler herhalde bulunacak, onlarla beraber çalışılacak, bu alan daha da gelişecek.

Söz alan arkadaşlarımla kayıt amaçlarıyla, kendilerini kısaca söylemeleri rica ediliyor.

Dışarıda bir genç üniversite öğrencisi hanım kızım, benim için ne ifade ediyor bu işler, dedi. Kendi yaşında gençlerimiz için Türkiye'nin katıldığı Avrupa Birliği programları var, bakın bunları ilk başta söyleyeyim. Artık Türkiye de

TÖRE

2000-2006 dilimine bunların katıldı. Sokrates programı var. Amacı eğitiminin her alanında Avrupa boyutunu geliştirmek, birlik bünyesinde kullanılan diller hakkında bilginin nicel ve nitel gelişiminin desteklenmesi, üye ülkelerin eğitim sistemi dahilindeki kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi, öğretim görevlileri ve öğrencilerin hareketliliğinin desteklenmesi. Diplomaların, öğretim sürelerinin ve diğer vasıfların akademik kabulünün desteklenmesi. Bir program daha var: Leonardo da Vinci programı, bu da 2000-2006 yılı için, ikinci evresi, bunlar daha önce başlamıştı biz yeni katılıyoruz. Programın amacı; meslek eğitimi ve çalışmaları alanında kaliteyi artırmak, yenilenmeyi teşvik etmek ve Avrupa boyutunun geliştirilmesini sağlamak için uluslararası işbirliğinden yararlanmak, bu da sizi ilgilendiriyor zannediyorum sivil toplum örgütü olarak.

“Youth for Europe” programı var, Avrupa için gençlik, bunun ikinci evresine katılıyoruz. Programın amacı; Avrupa ölçeğinde gençlik alanında aktif işbirliğinin sağlanması doğrultusunda gençlerin, vatandaşlarına daha yakın, dayanışma duygusuna sahip ve kültürel farklılıklara karşı saygılı bir Avrupa kurulmasına katılmalarını sağlamak suretiyle toplumla bütünleşmelerine önayak olmak, Türkiye de katılıyor.

Bir de 2000-2003 yılı için adını daha az duyduğunuz “Daphne” programı var; çocuklara, gençlere ve kadınlara uygulanan şiddete karşı savaşta önleyici tedbirleri destekleyen dört yıllık bir Topluluk hareket programıdır diyor, buna da Türkiye katılacakmış. Avrupa Birliği Komisyonu web sayfasından aldığımız bilgilere göre. Buyurun hocam.

- Bir sorum olacak, Sokrates programıyla ilgili. Sokrates programı bütün saydığınız alt programların ana başlığı biliyorsunuz. Ben, geçen yıl ODTÜ’de katıldığım bir toplantıda Sayın “Karen Fogg” bu programa girmek için Türkiye Cumhuriyetinin belirli bir miktar para ödemesi gerektiğini ve projelerini sunması gerektiğini söyledi ve Tuğrul Arat da Dışişleri Bakanlığının kesinlikle bu parayı ödemiş olduğunu söyledi. Halihazırda bu para ödendi mi?..

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Hayır, hâlâ öyledir.

- Ama o zaman bizim çocuklarımız o programdan yararlanamayacak. Çünkü, programın esası 2000 yılından itibaren...

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Bu programlarda %70,30 bazen de 50 katkı sağlanması gerekiyor, Türkiye bu paraları bulacaktır, başka çaresi yoktur.

Ama durum hâlâ öyledir, nereden biliyorum? Geçen hafta Merkez Bankasında bir yemek vardı, Sayın Uluç Özülker, Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı bu konuların büyük uzmanı ve halen de koordinatörü durumunda ve benim de çok eski bir dostumdur, o söyledi. Yani, bu programların hayata geçirilmesinin en büyük engeli; bunların gerekli kıldığı Türk Lirası katkıların halen Türkiye’de bulunamayışı, dedi.

Dr. İsmail Gökhan ESİN - Ben hukukçuyum, Marmara Hukuk Fakültesinde öğretim üyesiydim, 15 günle paralı askerliği kaçırdığım için şu anda Ankara’da askerlik yapıyorum.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Hayırlı tezkereler.

Dr. İsmail Gökhan ESİN - Teşekkür ederim. Çok güzel bir fırsat oldu benim için, ben de ilk defa katılıyorum. Gerçekten çok yararlı olduğunu düşünüyorum, bu vesileyle sizin adınızı çok duydum, tanışma şerefine nail olamamıştım. Adınızı bu ölçüde iyi duyduğumu da anlamış oldum, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Şımaracağım sonra yapmayın.

Dr. İsmail Gökhan ESİN - Efendim, hukukçular biraz fazla muhafazakâr insanlardır. Ekonomi çok hızlıdır, biz hukukçular bir türlü ayak uyduramayız. Yapıları da çok muhafazakârdır...

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Üst yapı kurumudur, ekonomi ise alt yapıdır.

Dr. İsmail Gökhan ESİN - Kesinlikle hukukçulara ne yazık ki bunu anlatamıyorum, hukukçu olarak. Bu itibarla aslında hukukun ekonomiyi takip etmesi, onu desteklemesi gerekiyor. Fakat bizim şu andaki hukuk düzenimiz, diğer Kıta Avrupa’sı ülkeleriyle birlikte yaklaşık 2500 yıllık temeli olan bir hukuk düzeni olduğu için, tabî biz öyle her şeye kendimizi uygun hale getiremiyoruz. Özellikle uyumlaştırmaya geleceğim bu vesileyle, burada bir tehlikemiz daha var hocam; sizlerin zamanında Fakültenin en iyi öğrencileri kürsüye girerdi, benim zamanımda ise ne yazık ki, benim gibi Fakültenin kötü öğrencileri anabilim dallarına girdi. Kavramdan kaynaklandığını zannetmiyorum bunun tek başına, belki tanırınız ben Selahattin Sulhi Tekinay’ın son asistanıydım, sizlerin çağı son derece farklı.

TÖRE

Buraya gelince de, üniversiteye değil de başka yerlere rağbet ettiğini görüyorum yetenekli genç arkadaşların, bir tehlike var; hukuki uyumlaştırma boyutunda benim görebildiğim kadarıyla, modern hukukî yapılara daha alışık ve daha modern düşünceli genç meslektaşlarımız ne yazık ki, bazen temel kavramları gözardı ediyorlar.

Eğer yeni bir şey yaratacaksanız, eskiden tamamen bağımsız değil, onunla da uyumlu bir hale getirmeniz gerekiyor.

Çok küçük bir olay yaşadım bundan birkaç hafta önce bir meslektaşım, bir şeyi rehin verirseniz rehin hakkı sahibi parayı ödemediniz diye onu kendisine edinemez. Benim yaklaşık 15 yıldır avukatlık yapan arkadaşım bunun sadece doktrinde bir görüş olduğunu ve hiçbir değeri olmadığını söyleyecek kadar da hukuk bilgisinden yoksun olabiliyor.

Binaenaleyh, bizim neslimiz ne yazık ki temel kavramlar konusunda biraz zayıf kalabiliyor. Bu sebeple, bu uyumlaştırma konusunda hem modern düşünceye yönelmiş, hem de temel kavramalara hakim meslektaşlarımızın buna çok özen göstermesi gerekecek. Özellikle burayı da temsilen bazı arkadaşlarımız oraya giderse ve bu konuya özen gösterirlerse bence çok yararlı olacaktır.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Çok teşekkür ederiz. Yani, ben kuşkusuz katılıyorum bu görüşlere.

Dr. İsmail Gökhan ESİN - Uzun konuşmama izin verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum, dinleyicilere de sabırları için teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Hoş geldiniz, bizimle olmanızdan biz de mutlu olduk. Galiba yavaş yavaş maç havasına giriyor gibiyiz. Buyurun efendim.

Oğuzkan GÜZEL - Rekabet Uzman Yardımcısı. Hocam, katılım ortaklığı belgesindeki başlıkları saydığımızda, 31 alt başlık olarak sayılan...

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Katılım ortaklığı belgesi değil, "Screening" sürecindeki başlıklar.

Oğuzkan GÜZEL - Genel olarak kamu yönetimi anlayışının değişmesi gereği ortaya çıkıyor.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Yalnız kamu yönetimi olsaydı çoktan halletmiştik şimdi, bütünüyle zihniyetimizin değişmiş olması gerekiyor, neyse onlara sonra değiniriz.

Oğuzkan GÜZEL - Bu süreç ne kadar sürede gerçekleşebilir, ne zaman Türkiye tam üye olabilir, sizin görüşünüz?

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Vallahi dün bu saatlerde, Ziraat Bankası Bankacılık Okulunda yine aynı konuda düzenlenmiş olan bir panelde bendeniz de bulunuyordum, hatta paneli yönetiyordum. Panelde değerli meslektaşlarım; Prof. Tuğrul Arat, ODTÜ'den Prof. Atilla Eralp, Gazi Üniversitesinden Prof. Haluk Günüşur ve Dış Ticaret Müsteşarlığından da bir üst düzey bürokrat arkadaşımız vardı, üç saat falan tartıştık ve sonunda vardığımız sonuç şudur, bunu burada açıklayabilirim: Mesafenin veya sürenin uzunluğu büyük ölçüde bize bağlıdır.

Bu süreci Avrupa Birliğinin kısaltıcı çalışmalar yapacağını zannetmiyoruz, yani beklemeyelim, Avrupa Birliği, Türkiye'nin mümkün olduğunca geç bünyesine katılmasını istiyor. Çeşitli nedenleri var, onlardan bir tanesi; Avrupalı muhafazakârların sandığı şekliyle, Avrupa'nın bir "Hıristiyanlar Kulübü" olması ve dolayısıyla nüfusunun söylendiğine göre yüzde 99,9 Müslüman olan Türkiye'ye, bu Hıristiyan projesinin kapalı bulunması. Bunu tabii Hıristiyan projesi olarak sunmuyorlar da, kültür projesidir diyorlar.

Son bir haftada, eski Fransa Cumhurbaşkanı "Valéry Giscard d'Estaing" dedi ki; "Ben Türkiye'nin aday yapılmasına karşıyım" öteden beri öyledir, tutarlı bir adam, o bakımdan takdir ediyorum, sevmemekle birlikte; çünkü, "Avrupa'nın, Türkiye ne kadar önemli, ne kadar büyük, ne kadar stratejik bir ülke olursa olsun, topraklarının ve nüfusunun büyük bölümü Avrupa dışında" dedi.

Adam, 19 uncu yüzyıl Avrupa tanımında kalmış, kendi kabahati, ama aynı adam Yunanistan 1975'te başvuru yaptığında, "Efendim, bunları gayet tabii alacağız, bizim kültürümüzün temeli Yunanistan'dan gelir" demişti.

Yine geçen hafta Almanya'da, Helmut Kohl'un yerine CDU'nun, yani "Hıristiyan Demokrat Partiler Birliği"nin başına gelen Bayan Merkel, yaptığı ilk konuşmada, "Türkiye'nin aday yapılması yanlış olmuştur, Avrupa Birliği, Türkiye'ye verdiği sözleri tutamayacaktır" dedi.

Yani, Almanya’da “Hiristiyan Demokratlar” iş başına tekrar gelirlerse, pek kısa vadede söz konusu değil, işimiz zor. Kaldı ki, bu Bayan Merkel eski Doğu Alman komünisti, eski Doğu Alman komünisti bize yeni Avrupa Hiristiyanlığı yapıyor, böyle şanslılıklar var.

Nihayet bir-iki gün önce, Yunanistan’daki seçimlerden sonra maalesef nasıl olduysa Kültür Bakanı olarak kabineye giren “Pangalos” tekrar kin kustu, ve “Türkiye geri bir ülkedir, şudur budur” dedi. Simitis hangi akıla kulluk edip o adamı bilmiyorum Bakan yaptı, onu da bilemiyorum, son derece terbiyesiz ve kesinlikle Bakan olmayacak bir adam.

Bize bağlı, bizim de bütün bu işleri bir an önce derleyip toparlamamız koordine edecek alt yapıyı oluşturmamıza bağlı; ama yine dünkü toplantıda ifade edildi, siyasî irade eksikliği Türkiye’de maalesef hâlâ var.

Yani bütün ister görünmelerine rağmen, şimdi Fazilet Partisi bile Avrupa Birliğine katılmaktan yana, iki sene önce bizim ATAUM’a milletvekili de gönderdiler, Avrupa entegrasyonunu öğrenmesi için. Onlar, belki MHP kısmen, tam içlerine sindirmiyorlar bu olayları gibi düşünülebilir.

Hatta Sayın Ecevit, vaktiyle Türkiye’nin bu durumlara gelmesini siyasî sorumluluğunu taşıyan kişilerden birisidir, gayet net olarak söylenebilir. Bu siyasî irade eksikliği bürokrasiye yansıyor. Tabi sizler hepiniz bürokratta sayılırsınız artık, ben hiç bürokratlık yapmadım ömrümde ama, bu kurum bütün bunların dışındadır. Kendi çalışmalarını mükemmel yapıyor, mevzuat uyumunu falan da yapmış bitirmiş, Devlet Planlama Teşkilatına göndermiş.

Bize bağlı, biz kısaltabiliriz, ama galiba uzatacağız, korkum odur. Yeni bir 30 yıl filan da alabilir, Avrupa’nın fazla umurunda değil. Avrupa için önemli olan; Türkiye ile diyalogu sürdürmek, Türkiye’nin tamamen kendisinden kopmasını önlemek, sırt sıvazlamak, şimdi de yılda 170-180 milyon Euro göndererek bizi kendisine bağlamak, Avrupa bizden bunu istiyor ağırlıklı olarak.

Dolayısıyla bizim elimizde gibi görülüyor, ama biz çok acele ederiz, karşı taraf yeni engeller çıkarır o da ayrı bir şeydir, her zaman için de ona hazırlıklı olmak gerekir. Sayın Atasayar, buyurun.

Kubilay ATASAYAR - Rekabet Kurulu Üyesi. Sayın Hocam, her zaman olduğu gibi tebliğimizi zevkle ve yararlanarak izledik. Sizin her konuşmanızda, her zaman öğreneceğimiz çok şeyler olduğunu bu vesileyle bir

kere daha anlamış oldum, teşekkür ederim. Bu Avrupa Birliği ilişkisinde zannediyorum Türkiye'nin üyeliği yalnız siyasî açıdan ve hükümet organlarının temasları açısından ele alındığı zaman bir ayağı boş kalan bir ilerleme gibi düşünüyorum.

Özellikle Avrupa Birliği ilişkisinde “NGO” denilen sivil toplum örgütlerinin yeri ve rolü çok önemli, hatta pek çok konu bunların yönlendirmesi, bunların politikayı çizmesiyle yol almaktadır.

Acaba sizce Türkiye açısından, Türk “NGO” ları bu boyuta gelmiş midir, gelmeli midir ve bu yarışta, Avrupa Birliğine üyeliğimiz yarışında kamu kesiminin, daha doğrusu siyasî temasların ve girişimlerin yanında Türk “NGO” larına düşen rolü acaba biraz körüklemek, biraz onları teşvik etmek ve biraz daha o ortamda Türkiye için gerekli çalışmaları yapmak fırsatı ve imkânı verilmeli midir, bu konuda neler söyleyeceksiniz?

Prof. Dr. Nahit TÖRE - İlk cevabım kesinlikle evet; çünkü çağdaş toplumlar büyük ölçüde sivil toplum örgütlerine dayanıyorlar, çağdaş toplumların karar alma süreçlerinde bu örgütlerin çok büyük rolü var.

Avrupa Birliği böyle, Avrupa Birliği karar alma süreçlerinde; sanayicileri, işverenleri temsil eden “UNICE” onun karşısında işçileri temsil eden “ETUC” fevkalâde önemli roller ifa ederler ve değillerdir kesinlikle ama, Avrupa Birliği organı gibi çalışırlar. Her konuda görüşleri, pozisyonları vardır, toplanırlar komisyona baskı yaparlar falan, her alanda böyle.

Ama Türkiye bu “NGO” lar açısından da hayli geri kalmış bir ülke maalesef onu kabul etmek gerekiyor. Türkiye’de “NGO” lar uzun yıllar boyunca anarşi ve terör kaynağı olarak görülmüşlerdir ve bu nedenle çıkarılan dernekler yasalarında alabildiğinde sınırlandırılmışlardır, dernek kurmak zorlaştırılmıştır, yaptırımlar ağırlaştırılmıştır.

Ben meselâ, tabii benim olduğum dönemde yoktu ama, bundan 10-15 yıl önce “Ankara Tenis Kulübüne” üye olabilmek için Ankara Üniversitesi Rektöründen izin almak mecburiyetindeydim, falan. Zannediyorum şimdi mevzuat biraz değişti ve gevşedi ve “NGO” ları her alanda teşvik etmenin tam sırasıdır.

Yanlış hatırlıyor olabilirim ama, bir Danimarka vatandaşının üye olduğu “NGO” sayısı 10-11 civarında falan derler; Kadın haklarını korumadan, avcılık, tenis, siyasî falan diye bütün derneklere üye olabiliyor.

Türkiye’de olumlu gelişmeler var ama, özellikle çalışma hayatından verilebilecek örnekler; işte, beşli sivil inisiyatif girişimi, sonra yediye çıktı, şimdi altılarda, bayağı önemli roller ifa etmeye başladı. O bakımdan bütün vatandaşlarımızı sivil toplum örgütü oluşturmaya teşvik etmek mecburiyetindeyiz bundan böyle, gelecek fonlardan sivil toplum örgütleri bol pay alacaklardır. Bunda hiç kimsenin kuşkusu olmasın, ama son zamanlarda sayının hayli artığına bana gelen konuşma davetlerinden, şundan, bundan tanık oluyorum. Hiç adını, sanını duymadığım bazı dernekler, gerek ekonomi ve çalışma hayatında, gerek siyasi alanlarda, sosyal alanlarda kuruluyor, faaliyet gösteriyor. Bunları desteklemek gerekir, bunları belki bizim devletimiz biraz geçmişten kalma alışkanlıklarla, biraz da fon, kaynak bulamadığı için fazla desteklemeyecek, ama Avrupa Birliğinin destekleyeceğine inanıyorum.

Bu da hiç kuşkusuz sağlam, sağlıklı bir gelişmedir. Demokrasi günümüzde sivil toplum örgütlerine dayanıyor ve onların sırtında yükseliyor. Teşekkür ederim. Buyurun efendim.

Beril TANDOĞAN - Ankara Barosu stajyeri. Özellikle Almanya’da Alman hukuk fakültesi öğrencisi arkadaşlarımla ya da arkadaşlarımla konuştuğum zaman, ara sıra bu konuları tartışıyoruz. Türkiye’nin Avrupa Birliğine girme sürecinde niye bu kadar zorlandığını, niye bu kadar zaman aldığını?

Ankara Anlaşmasından sonra 22 yıllık bir dönem öngörülmesine rağmen, en son Helsinki’de resmi adaylığımızın kısmet olmasını tartışıyoruz ve bana söyledikleri, fakültelerinde onlara da söylenen, biliyorsunuz Almanya, Türkiye ile çok ilgileniyor. Söylenen şu: Siz, bazı şeyleri öngörmek zorundaydınız. Biz size bir program verdik ama, siz bundan 10 sene sonra olacağı da tahmin ederek buna göre davranmak durumundaydınız.

Şimdi beni korkutan şu olmaya başladı açıkçası: Screening prosedüründen bahsettiniz az önce, 31 ana başlık var ve bunların hepsi çok önemli başlıklar. Ama, biz 31 başlığı da yerine getirdiğimiz zaman bile, bize çıkıp da “siz bazı şeyleri öngöremediniz, bakın biz bunları da istiyorduk” diye bilirler mi? Ya da bir ilinti soru; biz bunu öngörmeye başladıkta mı, artık Türkiye’yi resmî aday olarak kabul ettiler?

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Engeller çıkacaktır, bakın size söyleyeyim. Bu Kopenhag Kriterleri diyoruz, katılım için üye devletlerin uymaları zorunlu olan

kriterler. Bunlar aslında beş tanedir, son zamanlarda üçe indirgendi, biraz toparlandı zannediyorum.

Siyasî kriter; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarını güvence altına alan kurumların varlığı ve istikrarı.

Bize dediler ki, evvela bunu yerine getirin, buraya uyun, ondan sonra tam üyelik müzakerelerini başlatalım. Şimdi Türkiye'nin ilk ödevi bu, burada kıyamet kadar uyuşmazlık çıkacak gibi, onlar bize azınlık diyorlar. Azınlık derken Kürt kökenli vatandaşlarımızı kastediyorlar.

Biz, "Bizde azınlık yoktur, azınlık sorunları Lozan'da halledildi" diyoruz, haklı olarak.

Nedir azınlık diyoruz? Bize bir tanım veremiyorlar, Avrupa Birliğinde de yok azınlık tanımı, Amsterdam Anlaşmasına koyacaklardı, koyamadılar. En sonda sorunu, insan haklarından sorumlu Avrupa Konseyine havale ettiler. Dolayısıyla, buralarda ciddi sorunlar çıkacak.

Bunları aştıktan sonra ekonomik kriterler, belki en kolay uyacağımız, Gümrük Birliğiyle uymaya başladığımız alan, bir de ekonomik istikrarı; bu ekonomik istikrar programından herhangi bir taviz vermeden, maalesef verilebilir diye benim korkularım var, Türkiye'de doğup büyüdüğüm ve bu yaşa geldiğim için, uygularsak burada fazla bir sorun olmayacak. Sonra mevzuatın benimsenmesi, ama beş tanedir aslında.

Beşinci kriter, Kopenhag Kriteri; Avrupa Birliğinin diyor, entegrasyon ivmesini azaltmadan yeni üye alabilecek durumda olması.

Şimdi biz tam gireceğimiz zaman, diyelim ki 12 adayı aldı. Şunu diyebilir: "Kusura bakmayın bu adamları aldım, bunların hepsi eski komünist, sosyalist, adamlarda hiçbir şey yoktu, bunlara müthiş para harcıyorum. Dolayısıyla siz büyük bir ülkesiniz 65 milyon nüfuslu, gelir düzeyiniz çok aşağılarda, giderek azalıyor, sizi alırsam Avrupa Birliğinin gelişimi, Avrupa entegrasyonu ivme kaybedebilir, "pekala" diyebilir.

Yani, yol hâlâ ince ve uzun derken bunu kastettim. Bazı arkadaşlar biraz yolun genişlediğini iddia ediyorlar, o kanıda değilim.

Beril TANDOĞAN – Benim de açıkçası korktuğum bu. Tabii ki, Türkiye’de süttten çıkmış ak kaşık değil, bizim tabii ki uyum anlamında birçok şey yapmamız gerekli, birçok alanda belki çağdaşlaşmamız gerekiyor bunu kabul ediyorum ama, bu bir şekilde sonu olmayan bir yol gibi de gözüküyor.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Uzun ince bir yol, rahmetli Özal doğru koymuştu. Ben bu işe 35 yıl önce falan başladım, şimdi benim kızım başlayacak inşallah onu da Avrupa’ya falan göndereyim bu işle uğraşsın diyorum. Ben bilemiyorum, 59 yaşına geldim, tam üyeliği görür müyüm, inşallah görürüm.

Belki kızım bile zorlanabilir diye düşünüyorum, uzun ince bir yol. Ama, Türkiye’nin önünde böyle bir hedef bulunması, bulunmamasından iyidir. Bakın Gümrük Birliğine gitmeseydik bugün böyle bir çatı altında değildik. Türkiye’de hiç kimse zahmet edip de, rekabeti koruma yasası çıkartıp, ona göre böyle bir kurul oluşturmazdı, öyle mi, bu benim kişisel kanaatim. Pek çok şey modernleşti, pek çok şey yenileşti ve Türkiye aslında bu işin gereklerini yaparken, üyesi bulunduğu Dünya Ticaret Örgütünün de ön safta üyelerinden hâline geldi. Daha, bu 135 üye devletin pek çoğunda bunların hiçbiri yok; Tüketiciyi Koruma Yasasıymış, Patent Yasasıymış, Patent Kuruluymuş, yeni oluşturulan Türkak’mış, hiçbiri yok bunların, gümrük koduymuş. Çok az şey kaldı, yani özellikle Gümrük Birliğinin gerçekleştirilmesi konusunda gerekli uyumu zannediyorum büyük ölçüde sağladık. Ama şimdi pek çok alan var, 31 tane alan var; Gümrük Birliğiyle ilgili olan herhalde beş-altı tane falandı.

- Sayın hocam izin verirseniz ben bu uzun, ince yolun sonuna ilişkin bir soru soracağım. Siz gayet güzel anlattınız neler yapılması gerekiyor? Fakat şimdi, son zamanlarda bu yatay entegrasyonla beraber, dikey entegrasyon, derinleşme de gündemde. Başladı işte biliyorsunuz hükümetler arası konferans ve Paris zirvesiyle 2000 Aralıkta sona erecek. Orada bu genişleyecek ve belki sürecin sonunda 28 üyeyi, hatta istedikleri an İsviçre ve Norveç’in de üye olabileceğini düşünürsek 30 üyeli bir Avrupa Birliği olacak.

Siz ekonomist olarak daha iyi değerlendireceksiniz. Kiminin millî geliri 3 bin dolar civarında, kiminin 35 bin dolar civarında, kimi tarımsal yapı ağırlıklı, kimi endüstri ağırlıklı, bu kadar farklı ülkenin, bu kadar heterojen ülkenin farklı çıkarlarını birleştirmek için artık oybirliğinden vazgeçilip Topluluk organlarında oy çokluğuna gidilmesi isteniyor. Ama, bunun yanı sıra da dikkat ediyorum Komisyonun üye sayısını 20 ile sınırlandırılması ve rotasyon usulünün getirilmesi veya Parlamentosunun 700 ile sınırlandırılması.

Yani ben şunları sormak istiyorum: Türkiye sanıyor ki, ben tam üye olursam....

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Önemli bir üye olmayacak onu söyleyebilirim. Efendim benim nüfusum Almanya'dan sonraki en büyük nüfustur, Almanya'nın 99 parlamenterleri var, benim de 95, yok böyle şey....

- Türkiye bir Yunanistan'ın ağırlığına sahip olamayacak. Ben şimdi şunu sormak istiyorum: Diyelim ki, Türkiye bütün kriterleri gerçekleştirdi, mevzuat uyumunu da yaptı, Türkiye'nin üye olduğu zaman, üye olduğu Avrupa Birliği bugünkü gibi bir Avrupa Birliği mi olacak, yoksa yeterince derinleşme bir dezentegrasyona yol açıp sulanacak mı?

Sorunun bir son boyutu; Türkiye'ye nüfusundan ve durumundan dolayı, meselâ işçilerine serbest dolaşımın ertelendiği, şartlı bir üyelik ilk defa olacak belki, önüne konulabilir mi, bunlar için projeksiyonlarınızı istihdam ediyorum. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Meselâ, işgücünün serbest dolaşımı bizim için ertelenecek, Polonya içinde şimdi telaffuz ediyorlar veya bizden önce katılacak Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin işçileri de, ne zaman imzalarlar ve yürürlüğe girerse katılım anlaşması, onun ertesi günü çantalarını alıp dolaşamayacaklar, bu yok.

Tarımda çok ciddi sorunlar yaşıyorlar, Polonya ve diğer ülkeler. Şimdi o dosyalar açılıyor, işgücünün serbest dolaşımı ve ortak tarım politikasına uyum konusu, onların da işi çok zor kabul etmek gerekir.

Ama,bütün bunlar alındığında belli bir miktar yağ daha fazla dilime sürerseniz ortaya çıkacak durum, daha az yağlı ekmeklerle karşılaşacağız. Yağlı ekmeği Yunanistan yedi tabi. Türkiye'nin katılacağı Avrupa Birliği bugünkü veya dünkü Avrupa Birliği olmayacak. Bunu bana, bundan yedi-sekiz yıl önce galiba, o zaman Ankara'da görev Belçika'nın Büyükelçisi söyledi; "Kızmayın, Türkiye'de günün birinde nasıl olsa üye olur, ama üye olduğu Avrupa Birliği bugünkü Avrupa Birliği olmaz" dedi.

Sizin de dediğiniz gibi bu kadar üyeyi ve ondan sonrasını, bir de bunun tabii; Ukrayna'sı var, Belarus'u var, Moldova'sı var, Yugoslavya tarafı daha ortada yok, Makedonya var, Arnavutluk var; Arnavutluk, idam cezasını kaldırdı, buyurun Türkiye'nin önüne geçti, o açıdan. Tabi ekonomik bakımdan geçemez de

TÖRE

veya diğer kurumlar açısından. Adamlar bu kurumsal yapıyla, bu karar alma süreciyle, bu kadar ülkeyi bünyelerine kattıklarında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu gibi olacaklarını düşünerek, dediler ki; “Bir defa oy birliğini ortadan kaldıralım, azaltalım en azından, nitelikli oy vermeyi, daha yaygınlaştıralım, Avrupa Parlamentosunun sayısını 700 de donduralım”.

“Komiserlerin sayısını artırmayalım, icabında bunlar daha kısa süreyle görev yapsın veya bir Komisyon üyesi birden çok üye devleti temsil etsin. Komiser yardımcılıkları oluşsun” dendi.

Yani Türkiye’de hiç kimse, Türkiye üye olduğu gün ben Komisyon üyesiyim falan diye heveslenmesin. Türkiye’nin komisyonda sandalyesi olmayabilir. Yani Türkiye, “Ben Almanya’dan sonra en büyük nüfusa sahibim, Avrupa Parlamentosunda da ikinci kontenjan bana düşer” filan diye heveslenmesin, değişecektir.

Treni kaçırdığımız anlaşılıyor, yani bol yağlı ekmekler açısından, şimdi üzerinde daha ince böyle zar gibi yağ sürülmüş ekmekler var; ama yine de hedef, izlenmeye değer bir hedeftir. Bir çağdaşlaşma modelidir, Sayın Cumhurbaşkanı’nın da söylediği gibi, izlenmeye değer modeldir, böyle bir modelin Türkiye’nin önünde olması, olmamasından daha hayırlıdır.

Böyle bir model olmasa, alelâde bir Ortadoğu ülkesi olarak kalırdık herhalde. Gerçi Türk insanı, yeniliğe, çağdaşlaşmaya açık bir insan ama, yine de motifler, motivasyonlar lâzım, bu iyi bir motivasyon. Avrupa entegrasyonun dışında Türkiye kalamazdı, hiç olmazsa böyle kenarlarda falan idare ediyoruz. o arada ben de 35 senedir belirli işler yapıyorum, ben de kendime iş buldum. Şimdi kızımı da o olana yönlendirirsem, o da hukukçu olacak, AB hukukçusu falan diye geçinir, gider diye düşünüyorum. Buyurun efendim.

- Sayın Hocam, benim de bir sorum olacak. Bu mevzuatın uyumlaştırılması diyoruz, her ne kadar sosyal mevzuatın uyumlaştırılması orta vadeli öncelikler arasında oluyor gibi görünüyor.

Görünüyorsa da, onun içinde yer alan pek çok bölüm kısa vadeli uyumlaştırılacak mevzuat arasında yer alıyor. Fakat bir taraftan da bakıyoruz ki, Avrupa Birliği kendi içindeki sosyal mevzuatını, özellikle bu küreselleşme ve kıyasıya rekabet ortamında katı bulunduğu için onu değiştirme yönünde yüzünü ABD’ye ya da rekabetin daha kolay sağlanabildiği yasaların bulunduğu diğer ülkelere yöneltmiş durumda.

Yani, biz onlara uymaya çalışırken, onlar kendi mevzuatlarını başka ülke mevzuatlarına uydurma yönünde bir çabaları var ve biz de ülke olarak, özellikle ülkemizdeki siyasileri göz önüne aldığımızda her şeyin en ucuna kaçma gibi bir alışkanlığımız vardır; bir Avrupa'ya uyum mu, en katı ülke hangisi, Almanya, Almanya'daki iş güvencesini alalım getirelim veya bir diğer ülkedeki en katı çalışma süreleri nerede onları alıp getirelim gibi, ülkemiz şartlarını göz ardı eden, ama uyacağız diye de pek çok şeyi harcamaktan çekinmeyen bir yapı.

Avrupa Birliği kendi içinde bu yönde yeni çabalar içindeyken, biz hangi mevzuata uyum konusunda çalışmalarımızı en azından size göre yönlendirmeliyiz. Madem ki, önümüzdeki yol uzun ince bir yol, gidiş hangi yönde olmalı?

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Bir defa kabul edilmiş birtakım direktifler, tüzükler falan var, herhalde onlara uyum gerekiyor. Onlar da çok fazla değil, belirtmek gerekiyor. Gerçekten çalışma hayatı ve sosyal politikalarla ilgili konular, hâlâ ulusal olarak büyük ölçüde kalıyor. Yani yapılan uyum çalışması çok fazla değil, kaldı ki üye devletler arasında birtakım temelli görüş ayrılıkları var. İngiltere diyor ki, "Benim için önemli olan firmanın ayakta kalmasıdır, firma ayaktaysa, işçi-işveren de ayaktadır" falan.

Avrupalılar, bizim sosyal modelimiz şöyle iyidir, böyle iyidir derler. Ama, iki hafta önce zirve toplantısı yapıldı Lizbon'da ve özel olarak "İstihdam ve Çalışma Hayatı" konuluydu, orada bir cümle var, ben okudum sonuç belgesini, Avrupa sosyal modelini modernleştirmekten söz ediyor.

Dolayısıyla bunları yakından izlemek gerekir ve "Kraldan çok kralcı" olmamak gerekir diye düşünüyorum. Onlar çalışma hayatlarında, sosyal politikalarında esnekliğe gideceklerse, Fransa için falan çok zor ve nasıl yapacaklar bilemiyorum. Özellikle Almanya ve Fransa gibi temel üye devletlerde, tabii bizim de ortaya çıkacak nihaî tabloya göre hazırlanmamız ve uyarlanmamız gerekir.

Tabii bu arada gözönünde bulunduracağımız temel koşullardan birisi de; Türk ekonomisinin koşullarıdır, gerekleridir, Türk insanının, çalışanlarının ihtiyaçlarıdır. Yani bir alanda bile yapılacak işler ne kadar önemli ve yoğun görüyorsunuz. Ama çok acele etmemek de gerekir.

Şimdi bu komiteler kurulursa gideceksiniz, herkes çalışmaya başlayacak. Ondan sonra alt komitelerin altı olur falan, Komisyona havale etme işleri falan. Biraz öyle gidebilir, çünkü benim şeyi görmem lâzım; tam üyelik

TÖRE

müzakereleri ne zaman açılacak, adam beni şu siyasî kriterlerde boğacaksa, bir süre buralarda tutacaksa, diğer alanlarda uyumda acele etmeli miyim, etmemeli miyim? Bu tabii stratejik karardır, onlarda bir uyum sağlayalım da denebilir, şu barajı bir aşalım da önümüzü görelim denilebilir.

Bilmiyorum önümüzdeki günler biraz gösterecek ama, şu barajı biraz zor aşacağız bakın söyleyeyim size, dört yılda falan aşabilirsek bence başarıdır. Bu, müzakereler 2004 yılında falan başlayabilirse, o zaman 2015 yılında falan katılır herhalde; ama, katıldıktan sonra da birçok alanlarda delegasyonlar falan, istisnalar almak mümkün.

İşgücünün serbest dolaşımı zaten 2050 yılında falan gerçekleşir diye düşünüyorum. O bakımdan bu salondaki gençler için de fazla umut yok ama, birtakım gençlik programlarından yararlanarak bol miktarda dolaşabilirsiniz Avrupa'da. Biz bile dolaştık, o kadar vizelerle şunlarla bunlarla. Herhalde vizelerde giderek kalkacağı için daha rahat "Sokrates Gönülleri" falan gibi veya "Leanorda Programının gençleri" gibi dolaşacaksınız, Türkiye biraz para bulabilirse, sizin geleceğiniz bizimkinden daha iyi gibi görünüyor. Evet başka,son belki.

Dicle KORKMAZ - Rekabet Kurumu Araştırma Uzman Yardımcısı.
Benim sorum biraz stratejiyle ilgili olacak; Amerika Birleşik Devletlerinin, Avrupa Birliğine karşı izlediği stratejide Türkiye'nin konumuyla ilgili.

Şöyle ki; İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerikanın ekonomik yardımlarıyla, Avrupa'nın toparlandığını ve yaklaşık bir 50-55 yıl sonra şu anki konumunu aldığını, birlik olduğunu ve şu anda konfederasyona doğru gittiğini biliyoruz, bu konuda bazı görüşler var geleceği konusunda, ama yerinde kalmayacağı kesin.

Bu kapsamda Türkiye gibi jeopolitik konumda olan bir ülkenin, Avrupa Birliğine üyeliğini desteklemek, Amerikanın çıkarlarına aykırı olmuyor mu? Siz de konuşmanızda değindiniz, Haluk hocanın konuşmaların atfı yaptınız ama, Helsinki Zirvesi kararlarında Türkiye için olumlu bir sonuç çıkmasında Amerika'nın, Avrupa Birliğini dürtüklemesi konusunda.

Ben, bunu hemen hemen her hocaya söylüyorum, cevaplarından hiçbir zaman tatmin olamadım, belki benden kaynaklanıyor, ama bir de size sormak istedim. Teşekkürler.

Prof. Dr. Nahit TÖRE - Gerçekten, yani son yıllarda ABD, Türkiye-Avrupa Birliğinin ilişkilerinin gelişmesi yönünde açık tavırlar aldı. En başta Başkan Clinton, bütün Amerikan sözcüleri, politikacıları, şunlar, bunlar.

Amerika kendi çıkarları aleyhine çalışmaz, Amerika kendi çıkarlarını çok iyi bilen, bunları çok iyi hesaplayan, 40-50 sene sonrasını görebilen stratejik beyin birikimine sahip bir ülke, yani Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin gelişmesi Amerika'nın çıkarlarına olmasa, Amerika bunu savunmazdı diye düşünüyorum pratik açıdan.

Gerçekten, Avrupa Birliğiyle ilişkilerini geliştirememiş, hatta ortadan kaldırmış bir Türkiye düşünün, böyle bir Türkiye ne olurdu acaba? Böyle bir Türkiye'yi, Amerika herhalde ertesi gün "NAFTA" üyesi yapamazdı yahut henüz kağıt üzerinde dev bir oluşum olan "APEC'e" alamazdı, alırdı da kağıt üzerinde. Rusya'yı aldılar, Rusya son iki yıldır "APEC" üyesidir, hiçbir işe yaramıyor şurada. Hedef 2010 yılında "APEC'in" gelişmiş ülkeleri, 2020 yılında da geliştirmekte olan ülkeleri için serbest ticarettir ve serbest yatırımdır.

Dolayısıyla Amerika, Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkilerinden ve giderek bunların tam üyeliğe dönüşmesinden kendi çıkarlarının daha iyi gözetileceği şeklinde bir sonuca varmıştır.

Çünkü , Türkiye herşeye rağmen stratejik önemi olan bir ülke, Sovyetlerin çöküşünden sonra bu önem bütünüyle ortadan kalktı falan zannedildi, kalkmadı. Bir tarafta Orta Doğu var, bir tarafta Orta Asya var, Kafkaslar var, Balkanlar var; bu konumda Amerika'nın bizim petrol ve doğal gaz terminali haline gelmemizi destekleyişi de herhalde bundandır.

Şimdi Amerika, kızar, eder ama Avrupalı ülkelerden kuşku duymaz. Aynı siyasî, ekonomik ve sosyal değerlere sahip ülkeler bunlar. Zaten onun içinde, sizin dediğiniz gibi, İkinci Dünya Savaşının sonrasında hemen 1947 yılında "Marshall" yardımıyla, Avrupa'yı kalkındırma çabasını başlatmıştır. Avrupalılar kendi kendilerine yardım etmeden önce, 1949'da Nato'yu kurarak, Avrupa'yı askerî şemsiye altına almıştır ve bugüne kadar da bu destek devam etmiştir.

Dolayısıyla, kızarlar "Muz Savaşı" yaparlar, "Piliç Savaşına" tutuşurlar, tarımda çekişirler falan ama, Amerika ile Avrupa Birliğinin çıkarları aynı yöndedir. İki de gelişmiş pazar ekonomisine dayalı, demokrasiyle yönetilen büyük ülkeler ve ülke toplulukları.

TÖRE

Onun için Amerika, Türkiye, Amerika Kıtasında olsaydı herhalde bizi çok sevdiği için “NAFTA’ya” filan alabilirdi Meksika gibi. Türkiye çok uzakta olduğu için Türkiye’ye diyor ki; “Bu kulübe katıl, o da bizden sayılır” hikayesi, o bakımdan zannediyorum savunuyor.

Yani, Avrupa Birliğine katılmış veya böyle çalışmalar gösteren bir Türkiye’nin güvenilir bir müttefik olmaya devam edeceğini düşünüyor ve böyle bir Türkiye’de birtakım zararlı akımların, şunların, bunların bastırılabilceğini, baskı altında tutulabileceğini düşünüyor ve bütün bunların da kendi öz çıkarlarına olduğuna inanıyor gibi geliyor bana. Daha fazla stratejik konuşma yapamam, çünkü konunun uzmanı değilim. İnancım bu, ekonomist olarak.

Evet, böylece süremizi yedi dakika aştık kusura bakmazsanız. Burası, bizim yerimiz sayılır. Hepinize çok teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.